

ΠΡΩ ΤΟΥ ΠΕΛΙΟΥ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

Όσον βραχύνει και αν υπήρξεν η περίοδος των κατὰ τὰ σύνορα συμπλοκῶν, πολλά εἰσι καὶ ποικίλα ἐν τούτοις τὰ κατ' αὐτὰς συμβάντα αξιομνημόνευτα ἐπεισόδια. Παρατηρήθησαν διάφοροι μεμονωμένοι πράξεις ἐκτάκτου ἡρωϊσμοῦ, πολλά δραματικὰ γεγονότα καὶ ἄλλα ἱκανὴν δόσιν κωμικοῦ ἐνέχοντα, διότι εἰμαρται αἱ δύο αὗται ιδιότητες νὰ συνυπάρχωσιν ἀχώριστοι εἰς πᾶσαν περίστασιν ἐν τῷ εὐρεῖ θεάτρῳ τοῦ κόσμου. Οἱ ἐπικυαυμένοι εἰς τὰς ἐστίαις των ὀπλῖται διηγούνται μετ' ἀφελείας ἀρετὰ τοιαύτη ἐπεισόδια, τὰ παρὰ πόδας δὲ δημιοσιεύμενα ἡκούσαμεν ἐκ τοῦ στόματος αὐτόπτευ παρευρεθέντος ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Γκιτισόβλη, συλλέξαντος δὲ καὶ ἐξ ἄλλων σημείων ποικίλας καὶ λίαν ἐνδιαφερούσας πληροφορίες.

Ἐν πρώτοις ἡ δυσαναλογία τῶν ἀπωλειῶν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς τοῦ ἡμετέρου, ἡ φανερά ὑπερβολικὴ εἰς τινὰς δυσπίστους, εἶνε ἀληθεστάτη. Εἰς τροφοδότης τοῦ ἐν Ἐλασσάνι τουρκικοῦ στρατοῦ ἐβεβαίον ὅτι ἐν τῷ στρατηγεῖῳ εἶχον σημειωθῇ ἐκτὸς μάχης 2500 ἄνδρες. Ἄλλως τε τοῦτο ἐπιστοποιεῖτο καταφανῶς καὶ ἐκ τοῦ ὑπερόγκου ἀριθμοῦ τῶν τουρκικῶν πτωμάτων τῶν κειμένων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. ὅτινα κατὰ διμοιρίας κατερχόμενοι οἱ Τούρκοι παρελάβανον μετὰ τὴν ἀνακωχὴν καὶ ἀπεκόμιζαν πρὸς ταρῆν, πολλὰ δὲ ἀπομείναντα τὴν ἐπαμένην ἡμέραν ἀνέδιδον ἀφόρητον δυσωδίαν. Εἰς τῶν ἡμετέρων ἀξιωματικῶν πορευθεὶς εἰς τὰς τουρκικὰς θέσεις κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συνθηκολογήσεως παρετήρησε καὶ ἐμέτρησεν εἰκοσιεπτὰ πτώματα τούρκων ἐπὶ ἐνὶς μόνου ὄχυρώματος.

Ἡ δυσαναλογία αὕτη ἐξηγεῖται καὶ ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ μάχεσθαι τῶν Τούρκων, οἵτινες ἐφόρμων εἰς ἀλλεπαλλήλους ἐπιθέσεις κατὰ φάλαγγα μαχόμενοι, προτείνοντες πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τὸν ἕνα βραχίονα καὶ ἀλαλάζοντες. Οἱ ἡμέτεροι ἐκ μικρᾶς ἀποστάσεως ὑπεδέχοντο αὐτοὺς δι' εὐστόχου καὶ φονικοῦ πυρός, καταστραφὴν προξενούντος εἰς τὰς πυκνὰς αὐτῶν τάξεις. Τὸ πυροβολικὸν μας ὁμοίως ἐπέφερε μεγάλην θραῦσιν.

Ἀποδοτέα ἐπίσης ἡ δυσαναλογία καὶ εἰς τὴν κακὴν ποιότητα τῶν βλημάτων τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ μὴ ἐκρηγνυομένων καὶ εἰς τὴν ἀδεξιότητα τῶν σκοπευτῶν. Οἱ τούρκοι ἀξιωματικοὶ μὲ τὸ ρεβόλβερ καὶ τὸ ξίφος ἀνὰ χεῖρας ἔτυπτον καὶ ῥιζίζον τοὺς ὀπισθοχωροῦντας, ἀνηλεῶς δ' ἐφόνευον πάντα τρεπόμενον εἰς φυγὴν. Τόσος φόβος εἶχε καταλάβει πολλοὺς τῶν ἐχθρῶν, ὥστε εἰς τινὰ ὄχυράματα ἐπυροβόλουν χωρὶς νὰ σκοπεύσωσιν ἀνυψούντες τὸ ὄπλον διὰ τῶν δύο χειρῶν καὶ κρύπτοντες τὴν κεφαλὴν ὀπισθεν τοῦ ὄχυρώματος.

Τὰ θρυλούμενα περὶ τοῦ φόνου καὶ ἐνὶς Γερμανοῦ ἀξιωματικοῦ, ταγματάρχου μάλιστα τὸν βαθμόν, εἶνε ἀληθέστατα.

Ἀπὸ τῆς θέσεως ἐνθα εὐρίσκοντο τὰ ἡμέτερα τηλεβόλα διεκρίνετο ὁ ρηθεὶς ξένος ἀξιωματικὸς ἰστάμενος παρὰ ἐχθρικὸν τηλεβόλον καὶ τύπτων διὰ τῆς σπάθης του ἕνα τῶν πυροβολητῶν, ὡς ἀστοχοῦντα ἴσως. Ὁ διοικὼν τὰ ἡμέτερα πυροβόλα ἀξιωματικὸς διέταξε τὸν λοχίαν νὰ σκοπεύσῃ κατ' αὐτοῦ καὶ ἡ σφαῖρα τόσον εὐστόχως ἐβλήθη,

ὥστε τὸν ἀνέσπασε καὶ τὸν κατερκεμάτισε. Τὴν ἐπαύριον ὁ ταγματάρχης κ. Δράκος μεταβὰς πρὸς συνομιλόγησιν τῆς ἀνακωχῆς, ἔμαθε παρὰ τῶν Τούρκων ἀξιωματικῶν ὅτι ὁ φονευθεὶς ἦτο Γερμανὸς ταγματάρχης.

Τὸ ἐλληνικὸν πυροβολικὸν ἀληθῶς ἐθαυματουργήσεν. Οἱ ἐχθροὶ ἐθαύμασαν τὸ εὐστοχὸν τῶν βολῶν του. Διεκρίθησαν πολλοὶ νεκροὶ ἀξιωματικοί. Τὸν ὑπολοχαγόν κ. Παππαναστάσην συνεχάρησαν καὶ αὐτὸς ὁ διοικὼν τὴν ἀπέναντι ἐχθρικὴν θέσιν ἀνώτερος τούρκος ἀξιωματικὸς μετὰ τὴν ἀνακωχὴν καὶ διέταξε τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄνδρας νὰ τῷ φέρωσιν ὄπλα πρὸς τιμὴν του.

Εἰς τὰς προφυλακὰς τῶν ἐχθρῶν ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον Ἀλβανοὶ λαλοῦντες καὶ τὴν ἐλληνικὴν. Τὴν προτεράκιαν τῆς μάχης δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ὑβρίζον μεγαλοφώνως εἰς πολλοὺς σταθμοὺς τὴν θρησκείαν μας, τὸν βασιλέα καὶ ὅ,τι ἄλλο, ἐπανελαμβάνον δὲ τὰς ὑβρεῖς ὁσάκις ἐκόπαιζε τὸ πῦρ. Οἱ εὐζωνοὶ ἀνταπέδιδον τὰ ἴσα ὑβρίζοντες μεγαλοφώνως τὸν Μωάμεθ, καὶ τὸν Σουλτάνον, καὶ πικρῶς χλευάζοντες αὐτοὺς.

Ἐπολέμησαν δὲ οἱ ρηθέντες Ἀλβανοὶ μετὰ πολλῆς ἀνδρείας. Ἐκ τῶν ἐν τῷ σταθμῷ Δρεπανίου 220 φρουρούντων οἱ διακόσιοι ἐφονεύθησαν, αὐτοὶ δ' ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν ἡμετέρων καὶ ἐν ἀντίσημον τοῦ λόχου των, ἀπομείναν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ 1ου λόχου τοῦ 9ου Εὐζωνικοῦ τάγματος Ἀλβανὸς ἦτο ὁ σταθμαρχὸς τῆς Μυλούνας Ἀχμέτ, ὁ προτιμήσας ἡρωϊκῶς νὰ κατῇ ἐντὸς τοῦ σταθμοῦ του, ἀλλ' ὄχι νὰ παραδοθῇ.

Εἰς στρατιώτης τούρκος ἔτρεφεν ἕν ἀρνίον, ὅτε δὲ αἱ συστρατιῶταί του ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν καταλιπόντες τὸ ὄχυρμα ὅπερ ὑπερήσπιζον, ἔφυγε καὶ αὐτός. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον μεταμεληθεὶς ἐπέστρεψε μόνος διὰ νὰ παραλάβῃ τὸ ἀρνίον καὶ ἀρπάξῃ αὐτὸ ἐπ' ὤμων ὥρμησε νὰ φύγῃ. Μία σφαῖρα ὅμως τῶν ἡμετέρων τὸν ἔρριψεν ἄπνον καὶ τὸ ἀρνίον συνελήφθη ὡς λάφυρον.

Ὁ ἐπιλοχίας Εὐδέας πλίκις καὶ ἀτρόμητος στρατιώτης κατεδίωκε τούρκον ἀνθυπασιστὴν κραυγάζων πρὸς αὐτόν: Στάσου νὰ σὲ πιάσω νὰ γείνω ἐγὼ ἀνθυπασιστής! Ὁ τούρκος στραφεὶς ἐπυροβόλησε κατ' αὐτοῦ διὰ τοῦ ρεβόλβερ ἐπανελημμένως, τότε δὲ καὶ ὁ Εὐδέας σταθεὶς ἐσκόπευσε καὶ τὸν ἐφόνευσεν.

Ὅτε ἐν μέρει τοῦ στρατοῦ μας εἰσελάσαν εἰς τὸ ὄθωμανικὸν ἐπλησίασε πρὸς τὸ Ἐλευθεροχώρι, εἰς ὑποδεκανεὺς μετ' ἐπτὰ στρατιωτῶν προπορευόμενος εἰσῆλθεν εἰς μικρὸν τι χωρίον, συνάξας δὲ τοὺς ὀλίγους αὐτοῦ κατοίκους τοῖς ἀνήγγειλεν ὅτι αὐτὸς εἰς τὸ ἐξῆς ἦτο ὁ φρούραρχος τοῦ χωρίου. Τὸ κατόρθωμά του ἀνήγγειλε καὶ πρὸς τὸν ἀρχηγόν τοῦ τάγματος δι' ἐγγράφου του φέροντος ἐπισεφαλίδαι: Ὁ ὑποδεκανεὺς φρούραρχος τοῦ χωρίου πρὸς τὸν ταγματάρχην κτλ.

Ὁ συλλαβὼν τοὺς ἐπτὰ ὄθωμανοὺς αἰχμαλώτους ἀξιωματικὸς, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ τάγμα-

τός του με τὴν ἐξῆς σημείωσιν: «Λάβετε ἄξ Μανώληδες καὶ ἕνα Μανωλάκη». Ὁ Μανωλάκης ἦτο ὁ τοῦρκος ὑπὸ-ξιοματικός.

Ὁ γενναῖος ἀνθυπολοχαγὸς Δημητράκιος ἐπὶ τῆς φιλικῆς ἀντιρροπίας τοῦ Ἀποστόλου ἐξέκρινεν ὅτι ἐπὶ τῆς φρονέουσας τοῦρκων τραυματίας, ἐπληρώσεν ἐγγύτατα πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἡρώτα συμπαινεῖν περὶ τῆς καταστάσεώς του. Ὁ δὲ ὁλως ὁθωνανὸς ἐν τῷ ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τῆς σκηνῆς καὶ ἐφάνηκε τὸν σωτήρα του. Οἱ στρατιῶται ἐκμανεῖς γενόμενοι τὸν κατακερματίσαν ἐν τῷ ἄμα.

Οἱ ἡρωϊκῶς πεσόντες ἀξιοματικοὶ καὶ στρατιῶται ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Γκριτσόβου, ἐτάφησαν εἰς τὸ κοιμητήριον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐν τῷ χωρίῳ Γκριτσόβου. Συνεπυροῦντο πάντες εἰς 15, κατατέθησαν δὲ ἀνὰ τρεῖς ἢ ἀνὰ τέσσαρες εἰς τὸν αὐτὸν τάφον. Ὁ Δημητρίος ἐφανε μόνον μίαν πληγὴν εἰς ἕνα τῶν μαστῶν, ἐν τῷ ὅτι ἀτυχῆς Κωνσταντῖνος ἦτο οὐκ ἐπὶ παραμεμορφωμένος, διότι ἡ σφαῖρα ἐκ τοῦ πλησίον βλήθη εἰς αὐτὸν καὶ τὴν κεφαλὴν του. Ἀμφότεροι οἱ ἀξιοματικοὶ οὗτοι μετὰ τοῦ Δημητράκιος ἐτάφησαν εἰς ἕνα τάφον. Ἰδιαιτέρως ἐτάφη ὁ γενναῖος λοχίας τῶν εὐζώνων Ἡρακλῆς Γκιταγάνης.

ΠΡΩΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ τὸ θέρος προβαίνει καὶ ὁ φλογερὸς ἡλιος μεταβάλλει εἰς εὐρεῖαν καμίνον τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων· ὁ ἰδρὸς ἐκκρίνεται ἀφρονώτερος· οἱ πνεύμονες ἀναπνέουσι μετὰ κόπου τὸν θερμὸν καὶ πνιγρὸν ἀέρα.

Ποῦ θὰ ἐξέλθετε τὰς μετὰ μεσημβρίαν ὥρας νὰ περιπατήσητε, ὡς ἀγαθοὶ τῶν Ἀθηναίων ἄστροι, σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις διὰ τὴν ἀναπνεύσητε ἀέρα δροσερώτερον καὶ καθαρώτερον ἀνακουφίζοντα τὸ ἐκλελυμένον σῶμά σας;

Εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Σιγνάματος, τὸ τετραγώνον ἐκεῖνο καὶ πνιγρὸν κουτίον, τὸ περιεκελισμένον πανταχόθεν ὑπὸ τοίχων ὡς αὐτὴ εἰραμένη, εἰς τὸν στενὸν ἐκεῖνον χώρον τὸν περιοριζόμενον ἐπὶ μᾶλλον ἐκ τῶν τραπεζίων τῶν καφενείων καὶ τῶν ἀμαζῶν, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ περιφέρονται μετὰ βῆμα ρυθμικὸν ὡς αὐτόματα ἀξιοματικοὶ καὶ ὑπάλληλοι καὶ θεσιθῆραι καὶ ἀεργοὶ καὶ μαθηταὶ καὶ οἰκογένειαι πολυμελεῖς ἄστων μετὰ εὐσάρκους μητέρων καὶ μετὰ ἰσχνὰς κόρας, ὅπου ἐπιφέρει ἡλιγγὸν ἢ ἀτελεύτητος παρέλασις τῶν αὐτῶν μορφῶν, ὅπου ὁ συνωστισμὸς εἶνε τοιοῦτος, ὥστε σχεδὸν ὁσφραίνεται τις καὶ τὰς ἀναθυμιάσεις τῆς μαγειρικῆς, ἥς συνεπιφέρει μετὰ ἐκτῆς ἐκάστη οἰκογένεια.

Εἰς τὸ κοινορτώδες ἀλώνιον τῆς πλατείας τῆς Ὁμοιοῦς καταφύγιον τῶν τροφῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν, τῶν στρατοπολεμικῶν καὶ τῶν παρεπιδημούντων Ἀνατολιτῶν, τῶν ἐξαπλουμένων νοσηλῶν καὶ καταλαμβανόντων τὰ ὀλίγα ἐδώλια σχεδὸν ἀπὸ πρωῒς μέχρις ἐσπέρας.

Εἰς τὸ ἀνώμαλον πεδίων τῶν Στύλων, διακεκαυμένον, ἀπεριποίητον, διατηροῦν μόνον τὴν ἐξαίσιον θέαν του, διότι αὕτη δὲν ἐξαρτᾶται ὑπὸ χειρὸς ἀνθρώπου νὰ καταστραφῇ, ἀπολλῆται ἀποτόμως εἰς τὰ κινδυνώδη ἐρείπια τοῦ νεκροζώου κήπου τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ εἰς τὰς φρικτῶς χαίνουσας ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ.

Εἰς τὴν ὁδὸν τῶν Πατησίων, ἀφόρητον ἐκ τῆς κόνεως τὸ θέρος ὅπου ἡ ὀλίγη σκιά καὶ ἡ προβληματικὴ ἀνάπαυλα ἐντὸς τῶν πενιγρῶν κήπων παρέχεται μόνον ὑπὸ τῷ ἀ-

παρατήρησιν ὅριον τῆς οὐχὶ εἰς ὅλους ἀρεστῆς ζυθοποιίας.

Δὲν ἀναφέρω τοὺς λοιποὺς περὶ τὴν πόλιν περιπάτους, ὡς ἀρκετὰ μακρυνοὺς καὶ ἥκιστα ἐπαγωγούς. Ἀποκλείω ἐπίσης καὶ τὰ δύο Φάληρα καὶ τὴν Κηφισίαν ὡς πολυδάπανα· δὲν μνημονεύω καὶ τῆς ἀποκέντρου πλατείας τῆς Ἐλευθερίας, γνωστῆς μόνον διὰ τὰς νυκτερινὰς καὶ οὐχὶ πάντοτε κοσμίας συναθροίσεις τῆς, καταλήγω δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς πρωτεύουσας δὲν ἔχουσι κανένα ἄξιον λόγου θερινὸν περίπτεον ἐντὸς ἢ τοῦλάχιστον πλησιέστατα τῆς πόλεως τῶν, σκιερὸν καὶ δροσερὸν καταφύγιον, ἐξωραϊσμένον φιλοκαλῶς, συντηρούμενον εὐπρεπῶς, ὅπου καθεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ εὕρῃ ἀνεξόδως ἀνεσιν καὶ σκιὰν καὶ δρόσον καὶ καθαρὸν ἀέρα, ἐπὶ δαπάνῃ δὲ προχειρὸν ἐκπλήρωσιν πασῶν τῶν ἐξῶν καὶ ἀπαιτήσεων τῆς εὐζωίας.

Δὲν εὐρέθη καμμία κυβέρνησις, κανεὶς νομάρχης, κανεὶς δήμαρχος, κανὲν δημοτικὸν συμβούλιον, καμμία ἐπιτροπὴ ὑγιεινῆς νὰ φροντίσῃ ποτὲ περὶ τούτου. Κἀτι ἐλέχθη ἄλλοτε πρὸ ἐτῶν περὶ κατασκευῆς ἑνὸς τοιοῦτου δημοτικοῦ παραδείσου ἐκεῖ παρὰ τοὺς Στύλους, ἀλλ' ἡ ἰδέα ἔμεινεν ἔκτατε ἐν καταστάσει ἀπλοῦ σχεδίου καὶ ὁ θεὸς μόνος, ὅστις εἶνε τὸ ἄπειρον, γινώσκει πόσαι εἶνε αἱ μυριάδες τῶν σχεδίων ὅσα ἐπῆλθον εἰς τὸν νοῦν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων χωρὶς νὰ πραγματοποιηθῶσιν.

Καὶ ὅμως τοιοῦτο καταφύγιον ὑπάρχει ἐντὸς τῶν Ἀθηναίων, θὰ ἐκπλήξω δὲ πολλοὺς διὰ τὴν ἀνακάλυψίν μου λέγουσα ὅτι αὐτὸ εἶνε ὁ Βασιλικὸς Κήπος. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἐκκληθῶ καὶ ἐγὼ ὡς ἐπαναστάτης, ὡς συνωμότης ἐπιτιθεμένη, ὅπως εἶνε συρὸς σήμερον, κατὰ τῶν βασιλικῶν προνομίων, φρονῶ ὅμως ὅτι ὁ εὐρύχωρος βασιλικὸς κήπος, εἰς τὸν ὁποῖον σήμερον περιέρχονται ὀλίγοι εὐζωνοὶ κυριαρχικῶς ἐπιτηροῦντες τὰς εἰσερχομένας εὐκρίτους τιθῆνας, ὁ βασιλικὸς κήπος μετὰ τὰς λόχους του, μετὰ τοὺς συσκίους δεινῶν τῶν του, μετὰ τὰ ἀφθονὰ ὕδατά του, ἡ μέρος τοῦλάχιστον αὐτοῦ ἠδύνατο φιλοτίμως χορηγούμενον καὶ καταλλήλως διαρρυθμιζόμενον νὰ παρέχῃ εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς πρωτεύουσας τὴν μεγάλην αὐτὴν εὐεργεσίαν.

Ῥίπτω τὴν ἰδέαν ταύτην ἁπλῶς καὶ δὲν ἐπιμένω περισσότερον εἰς τὴν διατύπωσίν της, διότι γνωρίζω ὅτι καὶ αὕτη θὰ ταφῇ εἰς τὸ ζοφερὸν χάσμα, ὅπου θάπτονται ὅλαι αἱ περὶ βελτιώσεως τῶν κακῶς κειμένων ἰδέαι καὶ ἐπιθυμίαι, ὅσας δὲν ἐκφέρονται ἀπὸ στόμα ἐπισημότερον, ἢ δὲν τὰς ὑποστηρίξῃ ἐνθέρμως ὕλικὸν συμφέρον. Τολμηρότερον ὅμως δύναμαι νὰ προτείνω μίαν μεταρρυθμίσιν, ἥτις δὲν εἶνε δύσκολον νὰ πραγματοποιηθῇ ἐν ταῖς παρούσαις ἡμέραις τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ ὄργασμοῦ, τὴν ἐξῆς· νὰ ἀνοιχθῇ ἄλλη μία ἐξοδὸς εἰς τὸν εὐρύτατον περίβολον τοῦ κήπου εἴτε πρὸς τὸ μέρος τοῦ Σταδίου, εἴτε πρὸς τὸ μέρος τῆς Δεινροστοιχίας, πρὸς μεγίστην εὐκολίαν τῶν φοιτῶντων ἐν τῷ κήπῳ φιλερῆμων περιπατητῶν, διότι ὡς ἐκ τῆς μιᾶς καὶ μόνης ὑπαρχούσης σήμερον εἰσόδου, ὁ εἰσερχόμενος μετὰ μακρὰν περιπλάνησιν καὶ πολλοὺς ἐλιγμούς ἀναγκάζεται νὰ ἐπανέλθῃ θέλων καὶ μὴ θέλων πάλιν εἰς τὸ πρῶτον καθεστῶς, ἀπαράλλακτα ὡς ὁ κ. Δηλιγιάννης εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τοῦτο εἶνε ἥκιστα εὐχάριστον.

ἡ Μηνησία